

Perspective de interpretare în opera muzicală

II. Suprafața

George BALINT

O altă relaționare interpretativă cu opera muzicală presupune perceperea ei din bucăți. Ca și cum am sparge un vas ale cărui cioburi s-ar împrăști pe o întindere. Privită astfel, opera este o mulțime de *fărâme* risipite. Ce înseamnă a de(s)compune opera în acest mod? Dacă pentru interpretarea în adâncime încercăm pătrunderea în substanța operei, anulând sau ignorând voit orice reper formal, de această dată ne vom raporta la nivelul cel mai simplu al discursului, acolo unde opera se vădește ca fiind o grămadă de articulații sonore, aparent fără sens. O alcătuire din cioburi sau fragmente suficient de mici (nu neapărat de mărimi comparabile), și care au o anumită identitate, putând fi considerate ca obiecte în sine. Un fel de foneme sau articulații primare, oligocordice.

Să ne imaginăm un text lingvistic din care distingem cel mult o înșiruire de silabe. Tocmai acest fel de îngânare onomatopeică constituie nivelul elementar al parcursului formal. În această stare, opera ar fi greu de redat (și cu atât mai puțin de primit). Dar nu acesta e scopul. Din oricâte elemente ar fi compus șirul fărâmelor, el este totuși finit. Apoi, se va observa repede că unele fărâme seamănă între ele, în vreme ce altele sunt nepereche. Astfel, putem dispune în plan analitic toată această mulțime, pe două coordonate: vertical, în *coloană*, de sus în jos, fărâmele asemănătoare, pe care le numesc *rime*, începând cu a doua fărâma din coloană; orizontal, în *rând*, de la stânga spre dreapta, fărâmele diferite, pentru care propun termenul de *momente*. Mai mult, pentru a avea o și mai clară localizare în tablou, acolo unde este cazul, *momentele* vor fi trecute în rând doar pe nivelul deschis de locul în care a survenit o *rimă*. Într-o înșiruire generală simplă, conform ordinii apariției, fiecare fărâma ocupă un loc numeric propriu, un anume *rang* în șir. Desigur, este foarte probabil ca modul acesta de dispunere să configureze mai multe coloane, din nivelele cărora să se întindă rânduri mai mici sau mai mari. Dacă rimele structurează coloana pe nivele de adâncime, ca *lungime a coloanei*, momentele (inclusiv cele sub care se adâncește o coloană de rime) compun rândul pe *lățimea unui nivel*. Imaginea astfel obținută are o valoare exclusiv instrumentală. Ea capătă însă și valențe artistice (expresive) atunci când ne propunem lectura operei în două moduri: șirul rimelor (reductibil sau nu oricărei rime dintr-o aceeași coloană); șirul momentelor. Dar măiestria unei interpretări de acest fel constă mai ales în determinarea (delimitarea) fărâmelor. Chiar dacă ele sunt unități elementare, totuși și acestea pot fi alcătuite din mai multe sunete (ca motive sau celule), în diferite configurații meloritmice. Este foarte important ca fărâmele alese de interpret să identifice cât mai mult cu putință acea operă, și mai puțin o categorie de elemente cu care se poate compune o clasă de opere, așadar, dintr-o perspectivă cât mai particularizată. De aceea nu trebuie pornit cu prejudecata că diferitele fărâme trebuie

să fie comparabile cantitativ, în durata/lungimea sau numărul sunetelor. Deopotrivă, se pot afla în rimă sau în rând fărâme de lungimi sensibil diferite. În cele din urmă, ceea ce trebuie să se obțină este o relație de vocabular, pe nivelul unor articulații minimale ale alcătuirii formei (doar a) acelei opere, aflate în interpretare.

Parcursând șirul fărâmelor pe cele două coordonate ale planului de suprafață, interpretul are posibilitatea să efectueze un acordaj întru totul adecvat operei muzicale prin care interpretează. În general, cu cât forma operei este mai complexă, cu atât dispunerea interpretării în plan este mai utilă. O lectură pe șirul rimelor permite deslușirea stâlpilor de susținere ai operei, care, prin natura constituției lor, au și o funcție gravitațională (magică), de centrare și fixare a modului întregului parcurs. Am putea spune și că acești stâlpi (coloane de rime) configurează ancorele de adâncime ale operei. Caracterul timpului specific unei coloane este ciclic. Pe de altă parte, o abordare pe șirul momentelor ajută la distingerea lățimii (lateralității) planului, pe măsură ce apar fărâme major diferite. Vorbim, în acest caz, de un caracter istoric al timpului de succesiune în rând.

De regulă, lucrările muzicale de concepție clasică au o suprafață marcată pregnant de adâncime (rime) și o lățime (*suprafața propriu-zisă*) îngustă. Pășirea laterală, prin *m a j o r â* diferențiere între momente, este extrem de precaut efectuată în gândirea muzicală modelată pe ideea centrului. Înlăturile cu numeroși pași în lateral apar mai degrabă în lucrările muzicale de tip ilustrativ, bazate pe o povestire (literară), în referința altor zone ale percepției sensibile, bunăoară cele de ordin vizual (genurile teatrului liric și muzica de film). Este de remarcat și faptul că muzicile predate însoțirii motric-corporale (dansul) sunt pregnant simetrizate în rime, cu riscul (neocolit al) ducerii în redundanță a expresiei propriu-zis muzicale. Pe de altă parte, acolo unde apar diferențele, mergând pînă la momentul excepțional al *evenimentului* (diferitului cu totul), se provoacă un (iluzoriu?) sentiment de înprospătare, de dinamizare (energizare) a stării de parcurs (în durata lucrării). Uneori acestea sună suspensiv, mărturisitor, ca acel *adagio* al oboiului din prima parte a Simfoniei a V-a de Beethoven. Alteori, începând cu romantismul, ele devin abuzive. Însă, din perspectivă clasică, ceea ce contează este instituirea centrului (din adâncime, prin strategia rimelor), diferențele având un rol secund (de suprafață, superficial dar și speculativ-comercial), cu statut de tribut marginal, precum "moneda Cezarului" ori clipirea unei amintiri uitată în suflet.

În concluzie, tabloul suprafeței de fărâme ordonate

cronologic în coloane și rânduri oferă interpretului o imagine a dispunerii locului în plan, un fel de hartă teritorial-administrativă, pe aspectele de lungime a coloanelor în adâncime (nivele/rime) și de lățime a nivelelor la suprafață (rânduri/momente). Observăm că abia cu cea de-a doua dispunere, pe lățime, se relevă ca atare suprafața forme sfărâmate a operei. Iar aceasta este alcătuită doar din fărâșele considerate prin diferență (momente, evenimente).

Ceea ce nu se află încă, în/prin acest stadiu/mod de interpretare, este criteriul de unificare/proporționare (metru, pulsație, tonalitate, formă etc.), cel al relațiilor de ordine (spațială – armonie, sintaxă; temporală – meloritm, compoziție - introducere, dezvoltare, încheiere) și, cu atât mai puțin, cele de conduită agogico-dinamică (tempo, profil) și de sens (verbalizare). Urmează, deci, ca interpretarea operei muzicale să comporte și alte perspective.

Adecvări categoriale II

(Urmare din pag. 1)

Ceea ce pecetluiește caracterul deosebit, excepțional al operei este surprinzătorul său, valența de a isca - prin imaginile

Profil grotesc de Leonardo da Vinci

înglobate-stări, senzații autentice, neconvenționale, virgine. Opusul ordinar este un compus slab formatat, redundant, incapabil să emoționeze. Doldora de platitudini și leșturi. De șabloane, inconsistente, incongruențe. Nu are definiție, osatură, țintă. Subzistă, dar nu transmite. Persistă, dar nu relevă. Îl întâlnești pretutindeni. Expus din belșug. Te agresează cu

prezența sa abuzivă, excesivă, mediocră. Într-o conjunctură marcată de (non)exigențele culturii de masă, de permisivitățile postmodernismului, el stăpânește tutelar și impune standardele axiologice. Din bagatelar ajunge emblematic.

Carențele semnalate nu provin neapărat din ignoranța sau superficialitatea făuritorilor. Truismul, fleacul, umplutura, nimicul, moftul, paradigma șchioapă, morfologia precară, sintaxa sumară, vacuumul substanței reprezintă practici defrișate, îndelung exersate de anumiți autori. Sunt componentele deliberate ale stilului, manierei, angajamentului mental și ale aranjamentului formal. La alții se însoțesc cu împrumutul calapoadelor tocite, prăfuite, obosite, ce conferă receptorilor impresia confortabilă a unui *déjà vu*. Inerția, conformitatea, banalitatea propunerii și tratării fac din numeroase lucrări proaspăt terminate, simple încropeli recuzitare. Destinate unui consum anchilozat și trândav.

d) **Vulgarul.** Se înrudește cu ordinarul, prin anularea originalității și distincției. Conține în plus o cantitate însemnată de grosolănie, abatere, brutalitate inutilă la stadiul vocabularului, purtării, acțiunii. Indică un comportament simplist, primitiv, o abordare în genere francă, dar necizelată. Deseori, alunecă în trivialitate, indecență, obscenitate.

Tendința se profilează

viguros în „sosul” unor experimente contemporane. Elocvent, în sfera prozei, picturii, cinemaului, teatrului. Dar, mai abitir și devoalat decât oriunde, în textele ce însoțesc „muzica de cartier”, *hip-hop*, *rap*, sau pe întinsele „plaiuri mioritice” ale manelei. Ceea ce deranjează, provoacă repulsie este împrejurarea că necuviința, mârșăria, nerușinarea sunt postate, afișate într-o manieră ostentativă, provocatoare. Promotorii o fac din dorința de a uimi, de a epata receptorul. De a-l tenta să intre sub incidența interesului nu pe filiera fondului ideatic sau a configurației, ci pe coridorul îndoielnic al rebarbativului.

Există în fiecare din noi, inhibată ori exihibată, o fărâșă de plăcere în preluarea unor trimiteri viciate, ori vicioase. Numai că aici aspectele instigatoare, dubioase, promiscue nu sunt sugerate, insinuate într-o înveșmântare artistică valabilă. Nu indică rezultatul unui travaliu metamorfozant, care să presupună o intervenție, translație, transpunere intențională. Vulgarul acesta este unul scontat, dar neelaborat. Caracterul său pernicios, supărător vine tocmai din împrejurarea că se arată în sine. Nud de posibile valențe sugestive, de motivație și explicație estetică. Emană o tentă de exhibiționism, de defulare cvazi-patologică a unor complexe maligne. A unor atitudini contestatar-agresive. Constituie frecvent, o revărsare de cuvinte licențioase, mesaje abominabile, gesturi dezgustătoare, terifiante. Numai din dorința de a leza pudoarea unora, sau a excita grobianismul altora. De a sfida cutumele morale, valorile statornicite.

Adrian IORGULESCU